

Dobrovolníci nejsou nevolníci

Eva Svobodová

Také dobrovolníci mají svůj den, je jím 5. prosinec, a letos je ještě navíc umocněn vyhlášením roku 2011 „Evropským rokem dobrovolných činností na podporu aktivního občanství“. Cílem bylo vytvořit podmínky pro dobrovolnictví jako projev účasti občanů na harmonickém rozvoji společnosti a podpory sociální soudržnosti. Dobrovolnictví však není záležitostí posledních let, jen se o něm tolik nemluvilo a nepsalo. Mezi nejstarší dobrovolnické organizace u nás patří např. sbory dobrovolných hasičů, Český červený kříž, Klub českých turistů, tělovýchovné jednoty, později přibýly Český svaz ochránců přírody a Brontosaurus. V posledním desetiletí vznikla celá řada neziskových organizací, které přijímají dobrovolníky a vysílají je tam, kde je jich potřeba, zejména do zdravotnictví, sociálních služeb a na pomoc při živelních pohromách. V poslední době se dobrovolníci uplatňují čím dál více také v knihovnách. Ve Studijní a vědecké knihovně v Hradci Králové pomáhají bez velkého zviditelnění již od roku 2004.

I když dobrovolník vykonává činnost bez nároku na odměnu, nestává se vazalem či nevolníkem organizace, kde pracuje, nebo holkou či klukem pro všechno, co se placeným pracovníkům dělat nechce. Takováto praxe nemá s dobrovolnickou myšlenkou nic společného. Na druhé straně osobní motivace některých dobrovolníků nám nemusí konvenovat, přesto stát se dobrovolníkem v jakékoliv oblasti lidské činnosti je nadmíru ušlechtilé. Dobrovolnická činnost má být přínosná nejen pro příjemce této pomoci, ale také pro samotného dobrovolníka, proto je jeho motivace velice důležitá. V knihovnách by měli dobrovolníci zastávat pozice, na které není efektivní získávat placené knihovníky. Například se mohou uplatnit jako paní/pán na hlídání v dětských koutcích, mohou zajišťovat večerní nebo víkendové kulturní akce nebo pomáhat při práci s dětským čtenářem a stát se tak asistenty profesionálních knihovníků nebo pomáhat s propagací knihovny třeba na Facebooku. Mohou také vykonávat rutinní knihovnické činnosti, ale zde bych doporučovala velkou opatrnost. Skutečně musí chtít tyto pomocné práce (např. zakládání knih do regálů) dělat. Samozřejmě mohou vykonávat i odborné knihovnické práce, pokud je zvládají (mají patřičnou kvalifikaci) a chtějí se jimi zabývat. Pokud potřebujeme, aby dobrovolník nastoupil na místo, kde dříve pracoval profesionál, měl by o tom vědět a také by měli o přijetí dobrovolníka na toto místo vědět ostatní pracovníci a být informováni proč. V každém případě si musí management knihovny uvědomit, že ať postaví dobrovolníka na jakoukoliv pozici, nemá stejnou odpovědnost jako placený personál. Jeho odpovědnost je určena smlouvou, kterou podepisuje s vysílající organizací, která má sepsanou smlouvu s organizací přijímající, tedy s knihovnou. Knihovny také mohou, stejně jako SVK v Hradci Králové, uzavírat tzv. příkazní smlouvy přímo s dobrovolníky, kde vyjmenují všechna práva a povinnosti obou stran. Doporučuji tam, kde to jde, dobrovolníkům se nebránit: dodají vykonávané práci jiný rozměr – pohled odjinud.

Bohužel přijmout dobrovolníky do knihovny není jednorázový akt. Jde o několikaměsíční přípravu, která se liší podle toho, zda uzavírá knihovna smlouvu s vysílající organizací nebo podepisuje příkazní smlouvu přímo s dobrovolníkem. Na toto téma bylo zpracováno mnoho článků, prezentací a proběhlo několik seminářů (knihovnická dílna v Praze, seminář v Hradci Králové a v Kroměříži), na všechny odkazuje seznam doporučené literatury, který naleznete v elektronické verzi zpravodaje. Nejdůležitější ze všeho je promyslet si podrobně, na jaké pozice se rozhodneme dobrovolníky přijímat, kolik by jich mělo být a jakému typu dobrovolníků dáme přednost (studenti, důchodci, maminky na mateřské dovolené, nezaměstnaní, hendikepovaní). A pokud chceme být důslední, zahrneme dobrovolnické pozice do struktury organizace. Za nutné považuji dát si pozor na soulad motivace dobrovolníka s našimi potřebami, proto je nutné o motivech s dobrovolníkem podrobně pohovořit. Velice důležité je dát vědět široké veřejnosti, že přijímáme dobrovolníky; k tomu velice dobře poslouží web knihovny.

I když dobrovolníci pracují bez nároku na odměnu, lze jim nabídnout jisté benefity (např. průkazka do knihovny zdarma, bezplatná účast na vzdělávání, třeba i knihovnickém). Uzaným benefitem však už není finanční odměna (byť malá), kterou za svou práci na základě dohody o provedení práce nebo dohody o pracovní činnosti dostávají dobrovolní knihovníci v malých obecních knihovnách. Tito pracovníci nemohou být považováni za dobrovolníky. Jistě všichni cítíme, že termín neodpovídá praxi. Protože se však jedná o nejkratší a zažité pojmenování pracovní pozice v obecní knihovně, asi žádnou alternativu k tomuto pojmu v blízké době nenajdeme. Musíme proto velmi pečlivě zvažovat, kdy použijeme termín dobrovolník v knihovně a kdy dobrovolný knihovník.

Práce dobrovolníků v knihovnách je oboustranně přínosná. Dobrovolníci načerpají první pracovní zkušenosti (například studenti), nové znalosti a dovednosti, zvyšují si orientaci v oboru, navazují osobní kontakty, poznávají nové lidi, zkusí si práci

v týmu. Knihovny získávají nezávislý pohled na svou práci, inspirační základnu, ožíví se kolektiv a zkvalitní se služby pro veřejnost. Dobrovolníci určitě vnesou lidský a individuální přístup do práce s návštěvníky.

S koncem Evropského roku dobrovolníků děkuji všem dobrovolníkům v knihovnách za jejich ochotu pomáhat v těchto institucích a doufám, že i příští roky jim zachovají svou přízeň.

© 2000-2010 Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové · pujcovna@svkhk.cz · knihovna@svkhk.cz